

Neuređen sistem graničnih inspekcija

Veterinarski inspektor Ahmet Hadžiabdić iz Bihaća se u obavljanju svog posla može osloniti samo na svoj nos i ono što zove 'dječjim igračkama' – lupu i termometar za meso, koje je dobio na seminaru.

Bez obzira na to, Hadžiabdić koji radi na graničnom prijelazu Izačić i njegovih dvadesetak kolega sa drugih bosanskohercegovačkih graničnih prelaza odgovorni su za zdravstvenu i higijensku ispravnost oko 70.000 tona mesa i mesnih proizvoda, koliko se godišnje uveze u zemlju.

Nedostatak opreme je samo jedan od problema koji koči rad inspeksijske službe koja nadzire uvoz hrane na bh. tržište. Evidencija je neorganizovana, propisi su neusaglašeni, a pored šverca, problem je i nedgovarajući način uništavanja namirnica, kao i nedovoljna zaštita potrošača.

Pri pregledu robe na granici, veterinarski inspektori oslanjaju se na dobar vid i njuh. (Foto: CIN)

Posljedica ovoga je da niko ne može garantovati da je hrana koju bh. građani jedu sigurna.

Ispravnost hrane i kontrola uvoza su bili zanemareni zbog važnijih tema kao što su problemi izbjeglica i međunacionalni sukobi. No, upravo je sigurnost hrane od ključne važnosti za dobrobit zemlje, tvrde stručnjaci iz ove oblasti.

William Graham, direktor nevladine organizacije Partneri za razvoj (PFD) koja u suradnji sa Uredom za veterinarstvo BiH radi na projektu jačanja veterinarskih inspekcija na graničnim prijelazima u BiH, kaže 'da je ovaj program od ključne važnosti za razvoj trgovine, zaštitu potrošača i priključenje Evropskoj uniji.'

Odjeljenje za sigurnost hrane pri Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO) navodi da bolesti životinjskog porijekla, prisustvo bakterija u hrani i hemijsko zagađenje predstavljaju opasnost za zdravlje ljudi.

Šuplje granice

Kada Hadžiabdić otvori vrata kamiona hladnjače ili podigne ceradu sa prikolice, on očekuje da će po boji mesa i njegovom mirisu uspjeti procijeniti da li je potrebno uzorke slati na laboratorijsku analizu ili dati nalog da se namirnice vrate u državu iz koje potječu.

Veterinarski inspektori nisu u mogućnosti pregledati cjelokupnu pošiljku zbog načina na koji se kamioni utovaraju. (Foto: CIN)

Inspektor pogleda nekoliko uzoraka robe iz zadnjih redova na kamionu kako bi bio siguran da namirnice imaju važeći rok trajanja. No, on ne može doprijeti do robe koja se nalazi dublje u kamionu, jer su paketi naslagani na takav način da ne ostavljaju prostora za kretanje.

Kako nema puno vremena na raspolaganju, ne ostaje mu ništa drugo nego da se nada da je i roba, koja mu je ostala nedostupna, zdravstveno ispravna.

Pojedini stručnjaci smatraju da BiH ima previše graničnih prijelaza, a premalo veterinara i resursa koji su im na raspolaganju. Državna granična služba (DGS) navodi da postoji 89 graničnih prijelaza sa Srbijom, Hrvatskom i Crnom Gorom. Njih šest je namijenjeno za pregled stoke i namirnica životinjskog porijekla, a četiri za ostale namirnice.

Usporedbe radi, Slovenija je zbog ulaska u EU smanjila broj svojih graničnih prelaza sa 25 na samo šest.

Len Woods, stručnjak koji u BiH radi u okviru projekta implementaciji tehničkih propisa koji su potrebni u procesu pridruženja Europskoj uniji, navodi da je problem inspekcija

glavna prepreka u obezbijedivanju sigurnosti hrane u zemlji. Nedostatak laboratorija na granicama, dnevno-politička trvenja i manjak sredstava dovode do drugih problema.

Bh. inspektori rade u prostorijama koje su velike otprilike kao kuhinje njihovih kolega iz zemalja na granici EU. Pored lupa i ponekog frižidera, veterinarski inspektori u BiH nemaju gotovo ništa drugo od opreme, uključujući telefonske linije. Rijetki imaju zastarjele kompjutere, ali nijedan od njih nije uvezan sa centralnim uredom. Inspektori zaprimljenu dokumentaciju obrađuju ručno i slažu ih u kartonske kutije, što je nepraktičan sistem koji pretraživanje dokumentacije i praćenje ulaska i izlaska pošiljki čini gotovo nemogućim.

‘Kada bi nam omogućili da uđem u internet pa da sa kolegama razmjenim informacije... da on meni najavi pošiljku... to bi bilo jako dobro’, kaže Hadžiabdić.

Veterinarski inspektor iz Slovenije Simeon Žilevski pokazuje novu opremu koju su slovenački granični prijelazi morali nabaviti kako bi se registrovali u EU. (Foto: CIN)

Inspektori na ulazu u EU uvezani su u informacioni sistem TRACES, tako da u svakom momentu znaju šta ulazi u zemlju, odnosno u cijelu EU, u kojoj količini i gdje će pošiljka završiti.

Veterinarski inspektor Simeon Žilevski na slovenačkom graničnom prijelazu Obrežje kaže kako TRACES nije privilegija samo zemalja članica EU, o čemu svjedoči primjer Turske.

‘Mi kada unesemo u TRACES da smo propustili neku pošiljku mi napišemo u koji objekt roba ide, u koju oblast države ide. Tu informaciju dobije regionalna veterinarska uprava’, kaže Žilevski. Slovenci su ovakav način rada preuzeli od Italijana.

Loše inspekcijske procedure

Prema bh. zakonu, pošiljke hrane koje idu preko granice moraju biti provjerene od čak četiri različite inspekcije.

Zbog toga što odgovornosti nisu precizno određene zakonom, veterinarski inspektori, na primjer, također mogu pregledati konditorske proizvode, lijekove i prehrambene proizvode koji sadrže mlijeko u prahu. Oni pregledaju i pošiljke koje izlaze iz zemlje, što njihove kolege iz EU ne rade.

Veterinarski inspektori u Hrvatskoj na ulazu u zemlju pregledaju samo meso i mesne preradevine, te mliječne i ostale proizvode životinjskog porijekla čime se ubrzava procedura na granici.

Veterinarski inspektor RS-a, Čedo Borić koji je svojevremeno radio i na graničnom prijelazu, kaže kako višestruka kontrola nije potrebna. 'Postoji nepotrebno birokratiziranje', kaže inspektor.

No, usprkos višestrukim provjerama, inspektori na granicama oslanjaju se na to da će briga za zdravlje potrošača kod uvoznika nadvladati finansijski interes. 'Mi moramo vjerovati papirima koji dođu', kaže Hadžiabdić.

Inspektori priznaju da se dešava da na kamionima nađu namirnice koje se ne navode u pratećoj dokumentaciji.

Smatrajući da velike prerađivačke kuće ne bi riskirale svoj ugled, veterinari samo površno pogledaju njihove pošiljke. (Foto: CIN)

Upitan za robu poznatih kompanija kao što su 'Lura' ili 'Podravka', Hadžiabdić kaže kako takve uvoznike može pregledati i 'žmireći'.

Bogoljub Antonić, šef službe za higijenu i zdravstvenu ekologiju u Institutu za zaštitu zdravlja RS-a, tvrdi da prema njegovim podacima, granični inspektori šalju na analizu

namirnice iz svakog 10-og kamiona koji pređe granicu. To, po njegovom mišljenju, nije dovoljno.

Zbog takvog načina inspekcije tokom januara, februara i marta u Bosnu i Hercegovinu iz Hrvatske, preko graničnog prelaza Gorica i carinskog ureda Grude, ušle četiri pošiljke sa oko 560.000 konzervi ribe 'Eva' koje nisu prošle adekvatnu kontrolu.

Tržišni inspektori su otkrili pogrešno deklarirane riblje konzerve kada su vršili slučajnu kontrolu u Podravkinom sarajevskom skladištu. Tužiteljstvo je zaprimilo krivičnu prijavu, a zdravstveni službenici tvrde da zdravlje onih koji su pojeli ribu iz falisificiranih konzervi nije ugroženo. Bez obzira na ovo, greške koje su napravljene na granici čine se nevjerovatnim.

Riba skuša marke 'Eva' deklarirana je s neto težinom od 115 grama i rokom trajnosti do kraja 2009. godine. Inspektori su otkrili da proizvod teži 80 grama, a da je rok trajanja istekao krajem 2005. godine. (Foto: CIN)

'Ja ne znam je li to nemar ili nepažnja', kaže glavni tržišni inspektor republičkog inspektorata RS-a Zdravko Miličević. 'Ne znam šta je, ali takva riba nije smjela ući u BiH.'

'Propusta ima', kaže Jozo Bagarić, direktor Ureda za veterinarstvo BiH. 'Evidentno je da je ta pošiljka vjerovatno prošla neopaženo i da nije dovoljno pregledana.'

Miodrag Lacić, direktor 'Adrije', čiju 'Eva' ribu distribuira 'Podravka', kaže da je riba bila namijenjena za Hrvatsku, a ne za BiH.

Firma je, po njegovim riječima, imala odobrenje državnog inspektorata Republike Hrvatske, da stavi ribu u promet tako što će na stare poklopce zalijepiti naljepnice. To su bh. inspektori trebali primjetiti. Također su trebali primjetiti

da su naljepnice bile prazne i nisu sadržavala informacije koje su hrvatski zvaničnici zahtijevali.

Autoprijevoznik Ivica Blažeković, koji radi za veliku mliječnu industiju 'Vindija' iz Hrvatske kaže kako su bh. inspektori dobri, jer ne zadržavaju puno prijevoznike na granici i ne pregledaju previše pošiljke za razliku od Slovenaca koji ne prezaju od naredbe da se istovari kompletna pošiljka sve dok ne stigne analiza namirnica.

Gledaju i njuškaju

Ured za veterinarstvo BiH uradio je krajem 2005. godine priručnik o načinu obavljanja inspekcijske kontrole na graničnim veterinarskim prijelazima, koji definira način rada veterinara. No, pravilnik još uvijek nije primjenjiv jer inspektori nisu dobili dodatne resurse za te poslove.

Primjerice, u priručniku se navodi kako bi za svoj posao inspektori morali imati, kompjutere, telefon, faks, prostor za dokumentaciju i arhivu, kao i dodatne prostore za istovar pošiljki, kontrolnu prostoriju za uzimanje uzoraka za ispitivanje, hladnjače. Inspektori bi morali imati i pilu, noževе, otvarače za konzerve, instrumente za uzorkovanje pošiljki, posude za čuvanje uzoraka, pečate, etikete, termometar, vage, opremu za otapanje, mikrovalnu, itd.

Da bi BiH mogla pristupiti Evropskoj uniji, morat će dostići standarde po kojima funkcionišu ostali granični prijelazi u Evropskoj uniji. Od tih standarda BiH je trenutno jako udaljena. Obilazeći neke od graničnih prijelaza u BiH, novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) u Sarajevu su se iz prve ruke uvjerali kako inspektori rade sa neadekvatnom opremom koju imaju pri ruci. Uglavnom su gledali i njuškali.

Rade Dragijević, veterinarski inspektor na graničnom prijelazu u Rači kaže kako se tu

namirnice ne mogu analizirati jer nema laboratorije. (Foto: CIN)

Inspektor Rade Dragijević koji radi na graničnom prijelazu Rača kaže kako uzorke na analizu šalje u Bijeljino. Analizu na granici ne može obaviti, sve i kada bi za to bio osposobljen. 'Tu bi trebale biti i komore za zamrzavanje do 4 stepena i komore za duboko zamrzavanje', govori Dragijević.

Hadžiabdić sa prijelaza Izačić kaže kako ne uzima uzorke jer ih nema kome poslati na analizu. No, to ga ne sprečava da sa pregledanog kamiona uvozne paštete 'Argeta' ponese paketić pašteta sa sobom.

'Da se nisam džabe popeo. Možda ću slati na analizu, a možda sam gladan pa ću pojesti' objašnjava inspektor na pitanje zašto je paštete ponio sa sobom.

Za bivšeg glavnog veterinarskog inspektora u RS-a Zorana Đerića koji je sada direktor Agencije za sigurnost hrane u BiH, jako je čudno da inspektori nemaju dobru opremu na granici jer se dosta novca prikupi samo od pregledanja pošiljki.

Inspektorica Žaklina Radman sa graničnog prijelaza Kamensko kaže kako je cijena pregleda robe od 10 tona 20 KM, a svaka dodatna tona se plaća 3 KM po toni. Za svježije meso je do 10 tona 30 KM, s tim da svaka dodatna tona plaća 5 KM.

Državni revizori su se žalili zbog načina vođenja knjiga u Uredu za veterinarstvo koji otežava praćenje toka novca koji ova institucija prebacuje na državni budžet.

Ministarstvo finansija tvrdi da je 2005. godine pregledima na graničnim prelazima zarađeno 965.000 KM.

Za razliku od bh. kolega nekoliko kilometara udaljenih od njih, slovenački veterinarski inspektori imaju svu potrebnu opremu. (Foto: CIN)

Graham kaže kako je njegova organizacija donirala kompjutere krajem 2005. godine i da je spremna pomoći u većem obimu. Ali, prvo je zatražio od Ureda listu prioriteta, kao i strategiju kojom bi se osiguralo da inspekcijske stanice budu uvezane sa drugim institucijama.

‘Ne želimo da nam naređuju kako da utrošimo novac’, kaže Bagarić iz Ureda za veterinarstvo. Kaže da su od PFD-a dobili opreme u vrijednosti samo oko 8.300 KM.

Novinari CIN-a nisu vidjeli ove kompjutere prilikom posjete nekim od graničnih prelaza.

Žilevski sa slovenačkog prelaza Obrežje kaže da EU zahtijeva od graničnih prelaza da budu opremljeni sa suvremenim kompjuterima, dobrim objektima i laboratorijama. Dijelom novac za to daje EU, a dijelom zemlja u kojoj se to radi. Wood smatra da bi u prvo vrijeme BiH mogla postići sporazum sa drugim zemljama oko korištenja njihovih laboratorijskih usluga.

Na prijelazu u Kamenskom, Radman kaže da je prije dvije godine zamolila Ured za veterinarstvo BiH da joj obezbijede prikladnu stolicu. Još uvijek čeka na nju.